

РЕЦЕНЗИЯ

от д.ф.н. Вера Тервел Маровска,

професор във Филологическия факултет

на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

на материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „доцент“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по област на висше образование 2. Хуманитарни науки;

професионално направление 2.1. Филология (Български език – Съвременен български език)

В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. 32 от 09.04.2024 г. и в интернет страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Български език“ към Филологическия факултет, като единствен кандидат участва гл. ас. д-р Бистра Василева Дикова от ПУ „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД-21-1383 от 25.06.2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент в ПУ* по област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология (Български език – Съвременен български език), обявен за нуждите на катедра „Български език“ към Филологическия факултет на ПУ.

За обявения конкурс единствен кандидат е гл. ас. д-р Бистра Василева Дикова от същата катедра.

Представеният от гл. ас. д-р Бистра Василева Дикова комплект материали (административни документи и научни трудове) на хартиен и електронен носител е в съответствие със Закона за развитие на академичния състав на Република България и с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Налице са всички необходими документи с пълно текстово съдържание. Пакетът материали включва:

- молба по образец до Ректора на ПУ за допускане до участие в конкурса;
- автобиография по европейски образец;
- списък на научните трудове;
- научни трудове, представени за конкурса за доцент;

- списък на цитиранията;
- справка за съответствие с минималните национални изисквания;
- анотации на публикациите, представени за конкурса за доцент;
- самооценка на приносите;
- декларация за оригиналност и достоверност;
- удостоверение за трудов стаж;
- справка за учебна заетост.

Кандидатът гл. ас. д-р Бистра Василева Дикова е приложила научноизследователска продукция, съответстваща на броя точки, изисквани за длъжността *доцент* по критериите на НАЦИД. Предмет на рецензиране са 9 научни труда извън докторската дисертация от периода след 2014 г. Сред тях са 3 монографии (1. Преносни употреби на глаголните форми (съпоставка между българския и чешкия език). Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 226 с. ISBN 978-619-202-963-0; 2. Фонетика. Фонология. Речева култура. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 122 с. ISBN 978-619-202-966-1; 3. Съдържанието отвъд формата. Лингвостилистичен анализ на художествения текст. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 234 с. ISBN 978-619-202-956-2), 6 научноизследователски статии; една рецензия, 9 цитирания.

Гл. ас. д-р Бистра Дикова е съавтор на 14 научно-приложни издания „Тестове по езикова култура“.

2. Кратки биографични данни за кандидата.

Бистра Василева Дикова е родена на 2.09.1962 г. Средното си образование завършва в Пловдив през 1980 г. От 1980 до 1984 г. следва *Славянска филология* в ПУ „Паисий Хилендарски“ и завършва с магистърска степен като специалист по чешки език и литература и български език и литература. През 2014 г. придобива образователната и научна степен „доктор“ в област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология.

През 1984 и 1985 г. е учител по български език и литература в с. Царацово, Пловдивска област. От 1985 до 1987 г. е библиотекар в НБ „Иван Вазов“ в Пловдив.

От 1987 до 1995 г. е филолог специалист в Катедрата по български език на Филологическия факултет в ПУ. През 1995 г. става асистент в катедрата. Повишена е в старши асистент през 2000 г., а в главен асистент – през 2005 г.

Специализирала е в Бърно (Чехия) и в Братислава (Словакия).

Владее чешки, словашки, руски и английски език.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Гл. ас. д-р Бистра В. Дикова води лекции по фонетика, лексикология и стилистика на съвременния български език в специалността *Българска филология* и във всички хибридни специалности със съставка български език във Филологическия факултет на ПУ. Лекции по лексикология и по стилистика чете и във филиала на ПУ в гр. Кърджали (а няколко години и във филиала на ПУ в Смолян). Аудиторната ѝ заетост е повече от 550 ч. годишно.

За потенциала на кандидатката за заемане на академичната длъжност *доцент* не маловажно е цялостното ѝ участие в процесите във Филологическия факултет.

Гл. ас. Б. Дикова е авторитетен преподавател, активно съдействащ и на студентските творчески изяви в специализираните научни форуми. Има не само ефективно участие в ръководството на студентите при изготвянето на техните курсови и дипломни работи, но и немалко защитили дипломанти, а и съществен принос в консултирането и успешното приключване на докторските тези на докторантите от нашия факултет¹. Разчитайки на своята придобита с времето преподавателска, научноизследователска и административна компетентност, за своите студенти тя е надежден ментор и съветник по актуални за тях въпроси от споменатите направления.

Гл. ас. Б. Дикова участва дейно и в научноорганизационните процеси във факултета – конференции и симпозиуми, тематично организирани кръгли маси и дискусии, в изследователските групи при реализирането на определени научни проекти. Включва се и в редакционните екипи, подготвящи почетните юбилейни издания на колегите от факултета.

Тя е дългогодишен участник в Комисията по акредитацията във ФФ, както и в организирането и провеждането на КСК-ии (при подготвяне на варианти и издаване на приложни издания за подготовка на кандидат-студенти).

Оценка на научната и научно-приложната дейност на кандидата

Гл. ас. д-р Бистра Дикова е представила общо 43 публикации. От тях лично нейни са 28 (3 монографии, 1 дисертационен труд, 1 автореферат на дисертация за придобиване на научната и образователна степен „доктор“, 22 статии и 1 рецензия), 2 са с един съавтор, 1 с двама съавтори и 12 с трима и повече съавтори; 42 са публикувани в България и 2 – в чужбина. Количествените параметри за заемане на академична длъжност „доцент“ са спазени във всички групи показатели – общо 455 при изисквани 400 точки².

Сред тях е и д-р П. Лягузов, бивш наш студент от специалността *Славянска филология*, успешно реализирал се в Българския културен институт във Варшава.

50 точки в група А (за дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“), 100 точки в група В (за хабилитационен труд – монография), 225 точки в група Г (100 точки за публикувана монография, която не е представена като основен хабилитационен труд, 75 точки за публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ и 50 точки за статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани научни

В конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ гл. ас. д-р Бистра В. Дикова участва с пакет от 9 самостоятелни публикации, излезли от печат през периода 2016 – 2024 г.: 3 монографии, 5 статии (1 доклад в трудове на международни конференции в чужбина и 4 доклада в научни трудове на университета) и 1 рецензия.

В конкурса за *доцент* като основен хабилизационен труд гл. ас. д-р Бистра Дикова представя монографията „Съдържанието отвъд формата. Лингвостилистичен анализ на художествения текст“ (Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 234 стр. ISBN 978-619-202-956-2). По същество, можем да го отнесем към по-рядко появяващите се теоретични разработки с ярко изявен прагматичен характер, а дидактическата му насоченост се изразява в акцента върху толкова коментираното напоследък умение да се разбира и тълкува написаното слово, особено експресивно-художествените образци от него. Цялостната теоретична концепция на изследването, изложена в първата му част (условно казано, защото тя заема около две трети от обема на изследването – обхваща около 180 с.), е детайлно показана, практически приложена в образците на т. нар. лингвостилистичен анализ върху художествените произведения *Изкушение* на Елин Пелин, *Българи от старо време* на Л. Каравелов и *Гносеология* на М. Башева. Това е безспорно уместно решение, тъй като стилистичният ефект от употребата на която и да е езикова структура е видим и доказан като експресия в конкретния текст, а не е просто описан теоретично и, следователно, хипотетично. Конотативният потенциал е диференциран съобразно езиковоструктурния статус на описваните явления в пет раздела – фонетичен, графика, лексикален, морфологичен и синтактичен, като във всеки от тях са включени знаковете с конотативен потенциал, или конотаторите, формирани по съответните аномални механизми. Последният раздел е посветен на тропите: метафорите (олицетворение, синестезия, антономазия, алегория, символ), метонимииите (синекдоха, перифраза), иронията, квантифициращите тропи (хипербола и мейозис, литота). Съдържанието на текста не предполага повеждането на дискусия, налагането или опровергаването на определени тези и класификации, а по-скоро представлява една от възможните „статични“ картини на съществуващите в езика конотатори, белези на художествеността, докато аргументите и контрааргументите се концентрират в адекватната интерпретация, представена в лингвофилософските анализи. Стойността на монографията се изразява в умелото и функционално ефективно съчетаване на теория и практика, доказващо истинността и дидактическия смисъл и на двете.

трудовете, т.е. с 25 точки повече от изисквания минимум), както и 80 точки в група Д (45 точки за цитирания в монографии, 10 точки за цитиране в колективна монография с научно рецензиране и 25 точки за цитирания в нереферирани списания с научно рецензиране, т.е. с 30 точки повече от изисквания минимум).

Практическият смисъл от сложността на преподаваната теория е доказан убедително и във втората книга, с която Б. Дикова участва в конкурса – „Фонетика. Фонология. Речева култура“ (Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 122 стр. ISBN 978-619-202-966-1). Тя е същевременно и добър пример за умение да се акцентира основното и важното чрез открояването му сред по-маловажното и второстепенното. След показването на двата зрителни ъгъла, на чиято основа се диференцират и дефинират като области на знанието фонетиката и фонологията, авторката обръща внимание на историята на писмеността и правописните принципи, залегнали в системата на съвременния български правопис. На състава на фонемната система и звуковите закони е посветена останалата част от теоретичните постановки в книгата. След всеки теоретичен раздел е показана приложимостта на обяснените в него факти в анализа на речеви образци чрез поредица от практико-приложни задачи и насоки със самоподготвителна цел.

Третата монография – „Преносни употреби на глаголните форми (съпоставка между българския и чешкия език)“ (Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 226 стр. ISBN 978-619-202-963-0; 2), с която Б. Дикова участва в конкурса за доцент, е свързана с изследователския проект в основата на нейната докторска теза. Той има две големи и безспорно приноси задачи. От една страна, да провери дали конотативните механизми – на прибавяне, отпадане, разместване на части от езиковата структура или употреба на едно изразно средство вместо друго, вследствие от което се формира експресивно-оценъчно явление, са характерни и за чешкия език, така както и за българския. От друга страна – да се провери дали тези конотативни реконструкции са еднотипни и, следователно, имат универсален характер, а причината за тях е както в системноструктурната организация на знаковете, наречена естествен език, така и в определени психо-физиологически процеси, характерни за речевата дейност въобще. Това изследване показва и значителната теоретико-практическа компетентност на авторката си, вследствие от която тя е могла да го реализира. То обхваща цялата глаголна морфология, която в български се отличава с наличието на множество граматически категории, а липсата на част от тях в чешкия език допълнително затруднява сравняването им, тъй като придава лексикално-фразеологичен характер на изразяването при някои граматични значения, а това ще рече – интензивно участие на контекста и увеличаване на необходимия текстов обем на емпиричните единици. Въпреки цялата му сложност обаче, удовлетворяващ факт е неговото монографично оформление и отпечатване, тъй като без тях популяризирането му е проблематично.

Приложенията към документите статии тематично са ориентирани към областта на фонологията, граматиката на българския език; към лексикални особености и тенденции в

съвременното словообразуване. Цитиранията са доказателство за интереса и оценката на научните постижения и приноси на Б. Дикова.

4. Оценка на личния принос на кандидата.

Научните приноси на кандидата Б. Дикова се изразяват в обяснението на явлението транспозиция и дефинирането му, въпреки многообразието на съществуващите научни мнения за него. Научен интерес предизвиква конкретизирането и анализът на традиционно различно обяснявани форми и конструкции като тези за сегашно време, перфект във функция на адмиратив и дубитатив; опитът да се разграничат тропите и фигурите, клишето и шаблона и др.

Направената от кандидатката лична преценка на собствените ѝ приноси в дискусиите за определени езикови явления е адекватна.

Повечето от приносните текстове, представени от гл. ас. д-р Б. Дикова, са лично нейно дело. В съавторство са само 2-3 от научните, както и всички с практико-приложен характер.

Не съм установила неконкретизирани заимствания и пряко или косвено интерпретиране на чужди идеи и текстове без нужното цитиране.

5. Критични забележки и препоръки

Тази рецензия няма за цел да повдигне дискусии и да изрази несъгласия, критика и препоръки относно научната продукция на определен кандидат. За човек като мен, който работи в близки области като гл. ас. д-р Б. Дикова, е естествено да има както аргументи в подкрепа на тезите ѝ, така и контрааргументи спрямо някои от тях. Основната цел на тази рецензия е да потвърди или отрече качествата на кандидата, заради които той има основанията да заеме академичната длъжност *доцент*. Казаното дотук е потвърждение, че гл. ас. д-р Бистра Дикова притежава необходимата компетентност, преподавателски опит и научен авторитет, за да бъде избрана за *доцент* в ПУ „Паисий Хилендарски“.

Относно научноизследователските, преподавателските и научноорганизаторските ѝ изяви нямам критични забележки и препоръки. Пожелавам ѝ да е здрава, за да продължи да ги реализира с необходимото темпо.

6. Лични впечатления

Познавам гл. ас. д-р Б. Дикова от студентските ѝ години, когато беше сред първите студенти по Славянска филология (с профил чешки език) в нашия университет. Те имаха славата на елитна студентска група, отличаваща се с амбициозност, отговорност и интелигентност. В последствие, макар и не веднага след завършването си, Б. Дикова се оформи като човек с трайни интереси към езикознанието и преподаването на българския и

чешкия език; като добронамерен и отговорен колега. Професионалното ѝ израстване плавно преминава през всички етапи на трудовия ѝ път и аз сърдечно я поздравявам за постигнатото.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от гл. ас. д-р Бистра Василева Дикова отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатката в конкурса е представила достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“. В работите ѝ има оригинални научни и приложни приноси, които са получили признание, като представителна част от тях са публикувани в авторитетни научни списания и сборници. Теоретичните разработки имат практическа приложимост, а част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на гл. ас. д-р Бистра В. Дикова е несъмнена.

Постигнатите от нея резултати в учебната и научноизследователската дейност напълно съответстват на минималните национални изисквания и на допълнителните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, след оценяване на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни и научно-приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна оценка** и да **препоръчам на Научното жури да изготви доклад предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология (Български език – Съвременен български език) да бъде избрана кандидатката гл. ас. д-р Бистра Василева Дикова.**

11. 09. 2024 г.

Пловдив

Рецензент:

(проф. д.ф.н. Вера Маровска)

